

ELŻBIETA IZABELA SZCZEPANKIEWICZ

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

SPRAWOZDANIE FINANSOWE FUNDUSZU INWESTYCYJNEGO JAKO PRZEDMIOT BADANIA BIEGŁEGO REWIDENTA

Wprowadzenie

Obecnie na polskim rynku działa ponad 35 towarzystw funduszy inwestycyjnych (TFI) oraz ponad 550 krajowych i zagranicznych funduszy inwestycyjnych (otwartych i zamkniętych), ze zróżnicowaną strategią inwestycyjną i odmiennymi sposobami zarządzania. Od momentu powstania fundusze inwestycyjne (FI) w polskiej gospodarce grają ważną rolę, pośredniczą bowiem w realokacji kapitału, stwarzają możliwość akumulacji kapitału na różne cele, w tym emerytalne, a pośrednio są weryfikatorem jakości pracy zarządów spółek publicznych. Działalność FI powinna charakteryzować się: profesjonalnym zarządzaniem, bezpieczeństwem powierzonych środków, utrzymaniem na właściwym poziomie płynności inwestycji, możliwością długoterminowego oszczędzania, zapewnieniem dywersyfikacji portfela, powszechną dostępnością i niższymi kosztami w porównaniu z indywidualnym inwestowaniem na giełdzie. Z tego względu charakter działalności FI wymaga, aby działalność ta była ściśle określona przepisami prawa, które stawiają zarówno ograniczenia, jak i szerokie wymagania względem jej prowadzenia.

W znowelizowanej w 2009 roku ustawie o biegłych rewidentach i ich samorządzie, firmach audytorskich oraz o nadzorze publicznym¹ FI zostały zaliczone

---

¹ Ustawa z 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, DzU 2009, nr 77, poz. 649.

do jednostek zainteresowania publicznego². Działalność TFI oraz zarządzanych przez nie FI podlega ścisłemu nadzorowi przez Komisję Nadzoru Finansowego (KNF)³. Dlatego przedstawione do publicznej wiadomości sprawozdania finansowe FI, jak i zarządzających nimi TFI powinny być prawidłowe, w sposób rzetelny, jasny i wiarygodny przedstawiać sytuację majątkową i finansową oraz wyniki finansowe. Zgodnie z art. 64 ust. 1 ustawy o rachunkowości⁴ sprawozdania finansowe FI podlegają obowiązkowemu badaniu przez biegłych rewidentów i ogłoszeniu w Monitorze Polskim B, a ponadto publikacji na stronach internetowych wskazanych w statucie FI. Również ich sprawozdania półroczne podlegają przeglądowi przez biegłego rewidenta i ogłoszeniu na stronach internetowych.

Przeprowadzenie badania sprawozdania finansowego FI wymaga od biegłego rewidenta dobrej znajomości szczegółowych zasad rachunkowości FI. Szczególne rozwiązania dotyczące identyfikacji, pomiaru i ewidencji zdarzeń w działalności FI, a także odmienny sposób prezentacji i układ sprawozdań finansowych powodują, że biegły rewident musi zastosować odpowiednią organizację badania oraz stosowne metody i techniki badania. Biegły musi również opracować dokumentację roboczą, uwzględniając specyficzną rachunkowość, w tym m.in. klasyfikację i strukturę aktywów, kapitałów i zobowiązań, tytuły kosztów i przychodów, rozbudowaną ewidencję lokat, w tym koszty i przychody z działalności lokacyjnej, rozliczeń z depozytariuszem, TFI, podmiotami trzecimi działającymi na rzecz funduszu, a także uczestnikami funduszu.

Należy stwierdzić, że w polskiej literaturze powstaje niewiele opracowań z zakresu teorii i praktyki rewizji sprawozdań finansowych, które uwzględniają specyfikę badania sprawozdania finansowego instytucji finansowych. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie ogólnej charakterystyki zasad rachunkowości i sporządzania sprawozdania finansowego FI oraz wybranych problemów badania takiego sprawozdania.

---

² *Ibidem*, art. 2 ust. 4 pkt g. Ustawa zobowiązuje jednostki zaufania publicznego do tworzenia komitetów audytu, jednak w art. 86 ust. 2 zwolniła niektóre z nich z tego obowiązku. Wśród zwolnionych znalazły się FI.

³ Ustawa z 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym, DzU 2006, nr 157, poz. 1119 oraz 2007, nr 42, poz. 272 i nr 49, poz. 328.

⁴ Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2009, nr 152, poz. 1223.

1. Podstawowe aspekty organizacyjne FI

Podstawą funkcjonowania FI jest **ustawa o funduszach inwestycyjnych**⁵, a także przepisy wykonawcze do ustawy i statuty. FI jest osobą prawną. Przedmiotem jego działalności jest wyłącznie lokowanie środków pieniężnych, zebranych w drodze publicznego lub niepublicznego proponowania nabycia jednostek uczestnictwa albo certyfikatów inwestycyjnych, w papiery wartościowe, instrumenty rynku pieniężnego i inne prawa majątkowe. FI może być utworzony wyłącznie przez TFI⁶ (działające w formie spółki akcyjnej), po uzyskaniu zezwolenia KNF. TFI tworzy fundusz, zarządza nim i reprezentuje go. TFI może tworzyć więcej niż jeden fundusz. Ustawa o funduszach inwestycyjnych w rozdziale V wyodrębnia trzy podstawowe ich rodzaje:

- **fundusz inwestycyjny otwarty**,
- **specjalistyczny fundusz inwestycyjny otwarty**,
- **fundusz inwestycyjny zamknięty**.

W rozdziale VI ustawy wymieniono **szczególne ich konstrukcje. FI otwarte i specjalistyczne otwarte** mogą działać jako:

- a) **fundusze z wydzielonymi subfunduszami**, które różnią się od siebie tym, że mogą stosować inną politykę inwestycyjną;
- b) **fundusze z różnymi kategoriami jednostek uczestnictwa**, które mogą zbywać jednostki uczestnictwa różniące się sposobem pobierania opłat manipulacyjnych lub opłat obciążających aktywa.

FI zamknięte mogą działać jako:

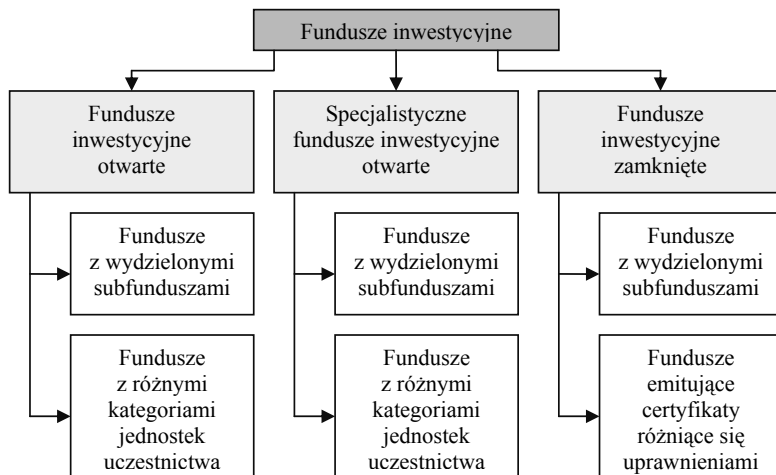
- a) **fundusze z wydzielonymi subfunduszami**,
- b) **fundusze emitujące certyfikaty różniące się uprawnieniami**.

TFI może utworzyć **FI podstawowy**, który zbywa jednostki uczestnictwa albo emituje certyfikaty inwestycyjne wyłącznie określonym w statucie innym **powiązany** FI utworzonym przez to samo TFI, przy czym FI powiązane mogą lokować swoje aktywa wyłącznie w jednostki uczestnictwa albo certyfikaty inwestycyjne funduszu podstawowego. Natomiast w rozdziale VII ustawa wymienia **szczególne typy FI: fundusz rynku pieniężnego, fundusz portfelowy, fundusz sekurytyzacyjny i fundusz aktywów niepublicznych**.

---

⁵ Ustawa z 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych, DzU nr 146, poz. 1546, z późn. zm.

⁶ *Ibidem*, art. 2 pkt 3.

Rys. 1. Podstawowe rodzaje funduszy inwestycyjnych

Źródło: opracowanie własne.

W ramach wymienionych FI na rynku wyodrębnia się obecnie wiele form⁷. Stąd specyficzna działalność FI została objęta szczególnymi zasadami rachunkowości, a w szczególności wyceny aktywów i pasywów, w tym aktywów netto jednostek lub certyfikatów uczestnictwa oraz specyficznych pozycji i układu sprawozdań finansowych.

2. Szczególne zasady rachunkowości FI

TFI, działając jako organ zarządzający FI, prowadzi rachunkowość w sposób umożliwiający ustalenie wartości aktywów netto na każdy dzień wyceny oraz na dzień bilansowy. Może ono zlecić, w całości lub w części, innym podmiotom, upoważnionym na podstawie odrębnych przepisów, wykonywanie obowiązku prowadzenia rachunkowości.

⁷ FI na polskim rynku można podzielić: a) według podstawowych segmentów rynku (fundusze akcji, fundusze mieszane, fundusze stabilnego wzrostu, fundusze ochrony kapitału, fundusze dłużne, fundusze pieniężne i gotówkowe, fundusze nieruchomości, fundusze sekurytyzacyjne); b) według zróżnicowania geograficznego (kraje, regiony); c) według wyodrębnienia poszczególnych grup w obrębie segmentów (np. w funduszach akcji – małe i średnie spółki, w funduszach dłużnych – papiery komercyjne, obligacje Skarbu Państwa); d) według zróżnicowania walutowego.

Rachunkowość FI oraz terminy sporządzania, badania, przeglądu i ogłaszania sprawozdań finansowych regulują przepisy **rozporządzenia w sprawie szczególnych zasad rachunkowości funduszy inwestycyjnych**⁸, a także rozporządzenia w sprawie trybu i warunków pożyczania maklerskich instrumentów finansowych, z udziałem firm inwestycyjnych oraz banków powierniczych⁹, i ustawy o rachunkowości.

Rozporządzenie w sprawie szczególnych zasad rachunkowości FI zawiera zasady prowadzenia ksiąg rachunkowych i dokumentacji o środkach inwestycyjnych uczestników FI, a także zasady wyceny aktywów netto na jednostkę uczestnictwa lub certyfikat inwestycyjny netto, ustalenia zobowiązań i wyniku z operacji funduszu.

Rozporządzenie zawiera także szczególne normy prawne określające:

- a) zakres informacji w sprawozdaniu finansowym, połączonym sprawozdaniu finansowym FI z wydzielonymi subfunduszami oraz w sprawozdaniach jednostkowych subfunduszy;
- b) zasady sporządzania sprawozdania finansowego, połączonego sprawozdania finansowego FI z wydzielonymi subfunduszami oraz sprawozdań jednostkowych subfunduszy;
- c) terminy sporządzenia i złożenia do ogłoszenia rocznego sprawozdania finansowego, rocznego połączonego sprawozdania finansowego i rocznych sprawozdań jednostkowych subfunduszy;
- d) terminy sporządzenia i przeglądu półrocznego sprawozdania finansowego, półrocznego połączonego sprawozdania i półrocznych sprawozdań jednostkowych subfunduszy;
- e) termin zatwierdzenia rocznego sprawozdania, rocznego połączonego sprawozdania FI z wydzielonymi subfunduszami oraz rocznych sprawozdań jednostkowych subfunduszy.

---

⁸ Rozporządzenie Ministra Finansów z 24 grudnia 2007 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości funduszy inwestycyjnych, DzU 2007, nr 249, poz. 1859.

⁹ Rozporządzenie Ministra Finansów z 20 kwietnia 2006 r. w sprawie trybu i warunków pożyczania maklerskich instrumentów finansowych, z udziałem firm inwestycyjnych oraz banków powierniczych, DzU nr 67, poz. 481.

Rachunkowość FI tworzą składniki i czynności, o których mowa w art. 4 ust. 3 ustawy o rachunkowości, a także te, które zostały zdefiniowane w powyższym rozporządzeniu. Należy do nich:

- ustalanie wyniku z operacji;
- obliczanie wartości aktywów netto, a także aktywów netto na jednostkę uczestnictwa, na daną kategorię jednostek uczestnictwa albo na daną serię certyfikatów inwestycyjnych i na certyfikat inwestycyjny danej serii;
- dokumentację, o której mowa w art. 10 ustawy o rachunkowości.

Księgi rachunkowe FI obejmują elementy, o których mowa w art. 13 ust. 1 ustawy o rachunkowości, jak również obligatoryjne elementy dodatkowe, określone w powyższym rozporządzeniu:

- rejestr uczestników FI otwartych i specjalistycznych FI otwartych;
- subrejstry uczestników subfunduszy, wydzielone w ramach rejestru uczestników funduszu (FI otwartych i specjalistycznych FI otwartych z wydzielonymi subfunduszami);
- rejestr certyfikatów inwestycyjnych (FI zamkniętych);
- subrejstry certyfikatów inwestycyjnych, wydzielone w ramach rejestru certyfikatów inwestycyjnych (FI zamkniętych z wydzielonymi subfunduszami).

Księgi rachunkowe prowadzi się odrębnie dla każdego subfunduszu. Operacje ujmuje się w księgach rachunkowych w okresie, którego dotyczą. Dla kosztów tworzy się rezerwę na przewidywane wydatki. Aktywa wycenia się, a zobowiązania ustala się w dniu wyceny oraz na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego według wiarygodnie oszacowanej wartości godziwej. Natomiast nabyte składniki lokat ujmuje się w księgach rachunkowych według ceny nabycia. Księgi rachunkowe są podstawą ustalenia wartości aktywów netto FI na dzień wyceny oraz na dzień bilansowy. Dniem wprowadzenia do ksiąg zmiany kapitału wpłaconego albo kapitału wypłaconego jest dzień zbycia lub odkupienia jednostek uczestnictwa albo wydania lub wykupienia certyfikatów inwestycyjnych, przy zastosowaniu wartości aktywów netto na jednostkę albo na certyfikat inwestycyjny. Na dzień bilansowy ustala się wartość: aktywów, zobowiązań, dochodów zatrzymanych, wzrostu wartości lokat w odniesieniu do ceny nabycia, a także kapitał funduszu i zakumulowany wynik z operacji. Sporządza się także informację o:

- liczbie jednostek uczestnictwa albo certyfikatów inwestycyjnych,
- liczbie jednostek uczestnictwa w podziale na kategorie jednostek uczestnictwa i certyfikatów inwestycyjnych w podziale na serie,

- wartości aktywów netto na jednostkę uczestnictwa albo certyfikat inwestycyjny albo poszczególne kategorie jednostek uczestnictwa albo poszczególne serie certyfikatów inwestycyjnych,
- przewidywanej liczbie certyfikatów inwestycyjnych,
- rozwodnionej wartości aktywów netto na certyfikat inwestycyjny.

Na dzień bilansowy ustala się rachunek wyniku z operacji obejmujący: przychody z lokat netto, koszty (wynagrodzenie dla TFI, dla podmiotów prowadzących dystrybucję, za prowadzenie rejestru aktywów FI dla depozytariusza, prowadzącego rejestr aktywów FI, oraz opłaty za: zezwolenia oraz rejestracyjne, usługi w zakresie rachunkowości i zarządzania aktywami FI, usługi prawne, usługi wydawnicze, koszty odsetkowe, koszty posiadania nieruchomości, koszty pokrywane przez TFI), zrealizowany zysk (stratę) ze zbycia lokat, wzrost (spadek) niezrealizowanego zysku (straty) z wyceny lokat, wynik z operacji. Uzupełnia się informacjami o: wyniku z operacji przypadającym na jednostkę uczestnictwa lub na certyfikat inwestycyjny i o rozwodnionym wyniku z operacji przypadającym na certyfikat inwestycyjny.

Księgi rachunkowe FI prowadzi się na terytorium RP w języku polskim i w walucie polskiej, z wyjątkiem ksiąg rachunkowych FI¹⁰, które prowadzi się w walucie, w której wyceniane są aktywa funduszu i ustalane jego zobowiązania. W przypadku prowadzenia ksiąg rachunkowych poza siedzibą FI stosuje się odpowiednio przepisy art. 11 ust. 4 ustawy o rachunkowości.

3. Zasady i elementy sporządzania sprawozdania finansowego FI

FI sporządzają sprawozdania finansowe w innych układach niż pozostałe jednostki gospodarcze¹¹. Sprawozdanie finansowe FI sporządza się odrębnie od sprawozdania finansowego TFI, nim zarządzającego. W przypadku gdy TFI zarządza więcej niż jednym funduszem, sprawozdanie finansowe sporządza się odrębnie dla każdego funduszu.

---

¹⁰ Ustawa z 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych..., art. 13.

¹¹ Należy podkreślić, że TFI, zarządzające jednym lub wieloma FI, działa w formie spółki akcyjnej i sporządza sprawozdanie finansowe zgodnie z zasadami i treścią sprawozdań finansowych określonych w załączniku nr 1 do ustawy o rachunkowości.

Rokiem obrotowym FI jest rok kalendarzowy¹². FI ma obowiązek ogłaszać, w sposób określony w statucie, wartość aktywów netto na jednostkę uczestnictwa lub certyfikat inwestycyjny oraz cenę zbycia i odkupienia jednostek uczestnictwa niezwłocznie po ich ustaleniu oraz sporządzać następujące rodzaje **sprawozdań finansowych**:

- **sprawozdanie finansowe funduszu** lub
- **połączone sprawozdanie finansowe** oraz
- **sprawozdania jednostkowe subfunduszy**.

Sprawozdania sporządza się w języku polskim i w walucie polskiej, z wyjątkiem FI inwestujących w waluty. Wówczas przy sporządzeniu połączonego sprawozdania finansowego poszczególne pozycje sprawozdań jednostkowych subfunduszy przelicza się na walutę, w której sporządzane jest połączone sprawozdanie finansowe¹³.

Sprawozdanie finansowe FI sporządza się dwa razy w roku, jako:

- **półroczne sprawozdanie finansowe** – obejmujące dane za półrocze bieżącego roku obrotowego oraz dane porównywalne;
- **roczne sprawozdanie finansowe** – obejmujące dane za bieżący rok i dane porównywalne za co najmniej poprzedni rok obrotowy.

Półroczne sprawozdanie finansowe FI składa się z: bilansu, rachunku wyniku z operacji, rachunku przepływów pieniężnych, zestawienia lokat i zestawienia zmian w aktywach netto. Roczne sprawozdanie FI składa się z:

- wprowadzenia do sprawozdania finansowego,
- zestawienia lokat,
- bilansu,
- rachunku wyniku z operacji,
- zestawienia zmian w aktywach netto,
- rachunku przepływów pieniężnych¹⁴,

---

¹² W przypadku gdy FI rozpocznie działalność w trakcie roku obrotowego, a działalność przypada na drugi kwartał roku obrotowego, FI może dokonać połączenia półrocznego sprawozdania finansowego za ten rok z rocznym sprawozdaniem finansowym za ten rok. Jeżeli rozpoczęcie działalności przypada na czwarty kwartał roku obrotowego, FI może dokonać połączenia rocznego sprawozdania finansowego za ten rok z rocznym sprawozdaniem finansowym za rok następny. Nie wyłącza to obowiązku sporządzenia półrocznego sprawozdania za rok następny. Przepisów tych nie stosuje się do FI utworzonych na czas określony, krótszy niż 12 miesięcy.

¹³ W sprawozdaniach jednostkowych subfunduszy ujawnia się informację o kursie zastosowanym do przeliczenia poszczególnych pozycji dla celów sporządzenia połączonego sprawozdania finansowego.

¹⁴ Sprawozdanie finansowe otwartego FI nie obejmuje tego rachunku.

- not objaśniających,
- informacji dodatkowej.

Połączone sprawozdanie finansowe sporządza się razem ze sprawozdaniami jednostkowymi subfunduszy również dwa razy w roku, jako półroczne i roczne połączone sprawozdanie finansowe. Połączone roczne sprawozdanie finansowe obejmuje: wprowadzenie do połączonego sprawozdania finansowego; połączone zestawienie lokat; połączony bilans; połączony rachunek wyniku z operacji; połączone zestawienie zmian w aktywach netto; połączony rachunek przepływów pieniężnych¹⁵. Połączone sprawozdanie finansowe sporządza się, sumując odpowiednie pozycje sprawozdań jednostkowych subfunduszy. Sprawozdania finansowe funduszy publikuje się łącznie.

Półroczne sprawozdanie finansowe, półroczne połączone sprawozdanie finansowe oraz półroczne sprawozdania jednostkowe subfunduszy podlegają przeglądowi przeprowadzanemu przez biegłego rewidenta. Sporządzenie i przegląd półrocznych sprawozdań powinno nastąpić w terminie dwóch miesięcy od zakończenia pierwszego półrocza roku obrotowego. Publikacja na stronach internetowych ww. półrocznych sprawozdań finansowych wraz z oświadczeniem depozytariusza i raportem z przeglądu, sporządzonym przez biegłego rewidenta, powinna nastąpić nie później niż w terminie dwóch miesięcy od zakończenia pierwszego półrocza roku obrotowego.

Do połączonego sprawozdania finansowego załącza się sprawozdania jednostkowe subfunduszy obejmujące: zestawienie lokat, bilans, rachunek wyniku z operacji, zestawienie zmian w aktywach netto, rachunek przepływów pieniężnych, noty i informację dodatkową.

Do każdego rocznego sprawozdania finansowego dołącza się także:

- a) **list TFI**, skierowany do uczestników FI, którym zarządza, opisujący wyniki działania FI w okresie sprawozdawczym;
- b) **oświadczenie depozytariusza o zgodności danych** dotyczących stanów aktywów FI, zapisanych na rachunkach pieniężnych i rachunkach papierów wartościowych oraz pożytków z tych aktywów przedstawionych w sprawozdaniu finansowym, ze stanem faktycznym.

Szczegółowy zakres i układ informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym określa załącznik do rozporządzenia w sprawie szczególnych zasadach rachunkowości FI.

---

¹⁵ Połączone sprawozdanie finansowe otwartego FI z wydzielonymi subfunduszami nie obejmuje połączonego rachunku przepływów pieniężnych.

Badaniu przez biegłego rewidenta podlegają: roczne sprawozdanie finansowe, roczne połączone sprawozdanie finansowe oraz roczne sprawozdania jednostkowe subfunduszy. Ogłoszeniu podlegają roczne sprawozdania finansowe oraz roczne połączone sprawozdania finansowe z rocznymi sprawozdaniami jednostkowymi subfunduszy wraz z opinią biegłego rewidenta o badanym sprawozdaniu finansowym oraz z odpisem uchwały w sprawie zatwierdzenia rocznego sprawozdania podjętej przez organ zatwierdzający.

TFI ma obowiązek złożenia do ogłoszenia rocznego sprawozdania finansowego oraz rocznego połączonego sprawozdania finansowego z rocznymi sprawozdaniami jednostkowymi subfunduszy niezwłocznie po ich zatwierdzeniu przez organ zatwierdzający, nie później jednak niż w terminie czterech miesięcy od zakończenia roku obrotowego. Ponadto FI publikuje na stronie internetowej i przekazuje do KNF prospekty informacyjne i ich skróty – po ich sporządzeniu, a także roczne sprawozdania finansowe niezwłocznie po zbadaniu przez biegłego rewidenta, jak również półroczne sprawozdania finansowe, niezwłocznie po dokonaniu ich przeglądu przez biegłego rewidenta.

4. Podstawowe regulacje w zakresie przeglądu i badania sprawozdań finansowych FI

Biegły rewident, oprócz przeglądu półrocznego sprawozdania finansowego i badania rocznego sprawozdania finansowego FI, przeprowadza badanie sprawozdania finansowego TFI zarządzającego funduszem oraz innego podmiotu wykonującego na podstawie umowy zawartej z TFI lub FI czynności w zakresie zarządzania lub obsługi FI.

Podstawą prawną przeglądów i badań sprawozdań finansowych FI, oprócz ustawy o rachunkowości oraz ustawy o funduszach inwestycyjnych, są także: ustawa o biegłych rewidentach [...] oraz normy wykonywania zawodu biegłego rewidenta. W sprawach nieuregulowanych w wymienionych przepisach i normach biegły rewident kieruje się wytycznymi zawartymi w Międzynarodowych Standardach Rewizji Finansowej (MSRF).

Mając na uwadze normy wykonywania zawodu biegłego rewidenta, do badania rocznego sprawozdania finansowego FI stosuje się¹⁶:

- Normę nr 1 „Ogólne zasady badania sprawozdań finansowych”;
- Normę nr 2 „Specyfika badania sprawozdań finansowych jednostek sektora finansowego”;
- Normę nr 4 „Ogólne zasady dokonywania przeglądu sprawozdań finansowych”.

Podjmując się przeglądu lub badania, biegły rewident musi znać przepisy regulujące działalność FI. Przegląd i badanie wymagają dobrej znajomości różnych, specjalistycznych zagadnień, ich problematyki merytorycznej oraz prawnej. Może to dotyczyć na przykład: problematyki instrumentów finansowych, polityki inwestycyjnej (lokacyjnej), metod wyceny należności, tworzenia różnego rodzaju rezerw, charakteru ryzyka działalności FI¹⁷. Biegły rewident musi rozpoznać szereg zagadnień niezbędnych do prawidłowego opracowania planu i programu przeglądu lub badania, między innymi takich jak szczególne przepisy prawa wiążące FI, przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, system rachunkowości i kontroli wewnętrznej.

5. Wybrane problemy przeglądu półrocznych sprawozdań finansowych FI

W myśl wytycznych Normy nr 4 celem **przeglądu sprawozdania finansowego** jest stwierdzenie przez biegłego rewidenta, na podstawie jego wiedzy, doświadczenia, znajomości jednostki oraz dokonanych analiz, zapytań i wglądu w księgi rachunkowe, czy konieczne jest dokonanie w sprawozdaniu finansowym istotnych zmian, dla uznania, że przedstawia ono rzetelnie, prawidłowo i jasno jej sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy. Jednak zastosowane podczas przeglądu sposoby badania mogą nie zapewnić uzyskania wszystkich dowodów wymaganych przy badaniu sprawozdania finansowego, a sam przegląd

---

¹⁶ Na dzień opracowywania niniejszego artykułu biegli rewidentzi stosują się do norm wykonywania zawodu biegłego rewidenta opublikowanych w Biuletynie KIBR 2005, nr 61. Razem ze wskazówkami KIBR dla biegłych rewidentów są one dostępne na stronie www.kibr.org.pl. Jednakże należy mieć na uwadze, że KRBR opracowuje obecnie nowelizację treści niniejszych norm, które będą uwzględniać ogłoszoną w 2009 r. nową wersję Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej. Ogłoszenie znowelizowanej treści norm nastąpi prawdopodobnie w pierwszej połowie 2010 r.

¹⁷ Zgodnie z art. 3 ustawy o funduszach, w FI należy prowadzić działalność z uwzględnieniem interesu uczestników, przestrzegając zasad ograniczania ryzyka inwestycyjnego.

umożliwia jedynie uzyskanie umiarkowanego stopnia pewności, że sprawozdanie nie zawiera istotnych nieprawidłowości.

Biegły rewident planując i przeprowadzając przegląd, powinien wykazywać zawodowy sceptycyzm, przyjmując, że mogą zachodzić okoliczności powodujące, iż sprawozdanie finansowe nie spełnia warunków prawidłowości i/lub rzetelności. W szczególności przy planowaniu i przeprowadzaniu przeglądu sprawozdania finansowego stosuje się odpowiednio zasady określone w Normach nr 1 i 2. Przy dokonywaniu przeglądu sprawozdań finansowych należy uwzględnić, że:

- dane wykazywane w bilansie wchodzącym w skład sprawozdania finansowego mogą nie być weryfikowane drogą inwentaryzacji;
- do ustalenia zobowiązań wobec kontrahentów – na skutek krótszych terminów sprawozdawczych i opóźnień w dopływie dokumentów – stosuje się w szerszym zakresie szacunek danych;
- ze względu na czas trwania i sposób przeprowadzania przeglądu nie jest możliwe zebranie takich dowodów badania, jak to ma miejsce przy badaniu rocznego sprawozdania finansowego¹⁸.

W zakres przeglądu sprawozdania finansowego wchodzi między innymi uzyskanie informacji o:

- zmianach zasad (polityki) rachunkowości i ich wpływie na dane poddawane przeglądowi sprawozdania finansowego;
- sprawach spornych, znajdujących się w toku postępowania sądowego, administracyjnego, sporach z organami podatkowymi, zobowiązaniach warunkowych oraz zdarzeniach, jakie nastąpiły po dacie sporządzonego sprawozdania finansowego i ich wpływie na przyszłą sytuację finansową jednostki;
- aktualnym stanie spraw, co do których w opinii i raporcie z badanego rocznego sprawozdania finansowego za rok poprzedzeni zgłoszone zostały zastrzeżenia lub skierowane zostało pismo do kierownictwa TFI.

Biegły dokonuje przeglądu sprawozdania w szczególności poprzez:

- analizę i ocenę danych tego sprawozdania, przy wykorzystaniu do tego celu danych za poprzednie okresy, planu FI, relacji do innych wielkości i wskaźników itp.;

---

¹⁸ Stąd w umowie o wykonanie usługi przeglądu sprawozdania finansowego lub w załączniku do takiej umowy biegły może wyraźnie zaznaczyć, że treść sprawozdania finansowego oraz zakres i metody przeprowadzania jego przeglądu nie pozwalają na wyrażenie opinii wraz z raportem w rozumieniu art. 65 ustawy o rachunkowości.

- analizę pomocnych w przeglądzie sprawozdań składanych do KNF, GUS itp., jak również sprawozdań sporządzanych dla potrzeb wewnętrznych FI i TFI za poszczególne miesiące okresu objętego sprawozdaniem stanowiącym przedmiot przeglądu;
- wgląd w zapisy ksiąg rachunkowych i stwierdzenie ich zgodności z danymi wykazanymi w sprawozdaniu;
- zapoznanie się z protokołami z posiedzeń walnego zgromadzenia akcjonariuszy, rady nadzorczej, zarządu lub innych organów TFI;
- zapytania i rozmowy z kierownictwem TFI oraz – w razie potrzeby – niezależnymi rzeczoznawcami.

Dokonując przeglądu, biegły rewident powinien wykorzystać swoją znajomość systemu księgowości i kontroli wewnętrznej działających w FI (u depozytariusza), ich mocnych i słabych stron, w celu ustalenia ewentualnych zagrożeń dla rzetelności i prawidłowości danych wykazanych w sprawozdaniu finansowym. W związku z tym powinien ustalić, czy i jakie zmiany nastąpiły w systemie księgowości oraz kontroli wewnętrznej w stosunku do stanu stwierdzonego podczas badania rocznego sprawozdania finansowego. Biegły powinien uzyskać od kierownictwa TFI oświadczenie o kompletnym ujęciu w księgach rachunkowych operacji z objętego sprawozdaniem okresu oraz o kompletnym wykazaniu zobowiązań warunkowych i poinformowaniu go o wszystkich istotnych zdarzeniach, jakie nastąpiły między dniem, na który sporządzono sprawozdanie, a dniem złożenia oświadczenia. Jeżeli sprawozdanie finansowe zawiera dane wzbudzające wątpliwości, to biegły powinien wątpliwości takie wyjaśnić z właściwym członkiem kierownictwa TFI, sprawującym nadzór nad sprawami FI, a jeżeli nie dało to rezultatów, zaś biegły rewident podtrzymuje swoje stanowisko – poinformować o tym przewodniczącego rady nadzorczej TFI lub KNF.

Biegły rewident ma obowiązek powiadamiania KNF o określonych w przepisach uchybieniach i faktach stwierdzonych podczas tego przeglądu, stosując zasady określone w rozdz. III Normy nr 2. Biegły powinien zasięgnąć informacji o zdarzeniach, które wystąpiły po dacie sporządzenia przez FI sprawozdania podanego przeglądowi i które mogą mieć wpływ na dane w nim ujęte. Jeżeli wpływ tych zdarzeń na sprawozdanie powoduje, że informacje podane w sprawozdaniu finansowym są w istotnym stopniu nieprawidłowe, powinien on zastosować dodatkowe badania, aby na tej podstawie mógł wyrazić swój pogląd o prawidłowości i rzetelności tego sprawozdania lub potwierdzić konieczność dokonania

jego korekty. Z przeglądu sprawozdania sporządza się odpowiednią dokumentację roboczą, pozostającą w TFI, oraz raport, kierowany do TFI i KNF.

6. Wybrane problemy przeglądu półrocznych sprawozdań finansowych FI

W Normie nr 2 wskazuje się, że przy **badaniu sprawozdań** FI należy uwzględnić, że na ich działalność, sposób prowadzenia ksiąg rachunkowych oraz sprawozdania finansowe w istotny sposób wpływają ustawy i rozporządzenia określające specyficzne dla FI zasady. Program badania powinien przewidywać zbadanie stosowanych przez FI rozwiązań, służących zapewnieniu zgodności jego działania z przepisami. Przy badaniu uwzględnia się przepisy dotyczące ewidencji i wyceny instrumentów finansowych, polityki lokacyjnej aktywów, charakteru ryzyka inwestycyjnego oraz tworzenia rezerw.

Należy zwrócić uwagę, że ze względu na specyficzne ryzyko działalności FI biegły rewident musi zachować należytą staranność i wnikliwość przy badaniu poprawności wyceny aktywów i pasywów ustalanych szacunkowo, na przykład lokat wycenianych według wartości godziwej. Norma nr 2 zaleca pogłębione badanie w celu upewnienia się, czy: system ewidencji zapewnia kompletne ujęcie lokat, fundusz posiada wystarczające i aktualne informacje pozwalające na ocenę związanego z nimi ryzyka oraz czy oceny takie są dokonywane przez fundusz, a rezerwy utworzone na takie ryzyko są wystarczające.

Biegły rewident musi opracować procedury badania poszczególnych pozycji sprawozdania finansowego, by zebrać w trakcie badania dostateczne dowody potwierdzające wiarygodność danych i stwierdzeń zawartych w sprawozdaniu oraz ich zgodność z zasadami (polityką) rachunkowości FI. Powinien uwzględnić także okoliczność, że FI w szerokim zakresie może korzystać z usług specjalistycznych jednostek (np. depozytariusza) w zakresie elektronicznego przetwarzania danych, zarządzania aktywami. Dlatego w zakres badania wchodzi również salda i transakcje wynikające z działalności powierzonych specjalistycznym jednostkom.

Zatem program badania¹⁹ powinien przewidywać zbadanie stosowanych przez FI rozwiązań, służących zapewnieniu zgodności jego działania z obowiązku-

---

¹⁹ Należy stwierdzić, że Normy nr 1, 2 i 4 zawierają jedynie ogólne treści i nie dostarczają praktycznych wskazówek do opracowania planu oraz programu badania, nie wskazują także procedur badania uwzględniających charakter działalności FI.

jącymi go szczególnymi przepisami. Badaniu podlegają również istnienie, prawa i obowiązki uczestników, występowanie, kompletność ujęcia środków lokacyjnych oraz pomiar, prezentacja i ujawnianie pozycji sprawozdania finansowego. Szczególne znaczenie ma zbadanie lokat i związanych z nimi przychodów i kosztów działalności lokacyjnej, wycena wartości netto aktywów i jednostki lub certyfikatu uczestnictwa, kosztów działalności FI, w tym rozliczeń z depozytariuszem, TFI i innymi obsługującymi FI podmiotami. Ważny składnik zobowiązań i korekt należności stanowią dane ustalone szacunkowo. Dotyczy to na przykład rezerw na przewidywane straty z transakcji w toku i różnic z wyceny inwestycji w wartości godziwej. Uzasadnia to szczególną wnikliwość przy sprawdzaniu poprawności szacunków. Przy badaniu celowe jest uzyskanie dostępu i zapoznanie się z korespondencją z KNF w zakresie dotyczącym przedmiotu badania (np. z protokołami kontroli), działaniami i decyzjami podjętymi przez KNF w stosunku do badanego FI lub TFI oraz działaniami podjętymi w ich następstwie.

W raporcie biegły rewident powinien przedstawić między innymi stwierdzenie dochowania przez FI obowiązujących go zasad dokonywania lokat, terminów i procedur rozliczania transakcji z uczestnikami lub członkami funduszu oraz rzetelności wyceny aktywów według wartości godziwej, a także wysokość wskaźników istotności przyjętych przez biegłego.

Sporządzając opinię i raport, biegły rewident musi uwzględnić szczególne przepisy uzupełniające kryteria prawidłowości sprawozdania finansowego oraz odnieść się do pisemnej informacji, tj. oświadczenia depozytariusza o zgodności danych dotyczących stanów aktywów funduszu, w tym w szczególności aktywów zapisanych na rachunkach pieniężnych i rachunkach papierów wartościowych oraz pożytków z tych aktywów przedstawionych w sprawozdaniu finansowym, ze stanem terminów i procedur rozliczania transakcji z uczestnikami lub członkami funduszu oraz rzetelności wyceny aktywów według wartości godziwej. Biegły rewident może odnieść się także do listu TFI, skierowanego do uczestników funduszu, opisującego wyniki działania FI w okresie sprawozdawczym.

Ponadto zgodnie z Normą nr 1 biegły rewident powinien w raporcie z badania rocznego sprawozdania finansowego zamieścić wskaźniki charakteryzujące sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy badanego FI i wykazać możliwość kontynuowania działalności w niezmiennym istotnie zakresie. Normy nr 1, 2 i 4 z 2005 roku nie zawierają jednak wskaźników finansowych

w tym zakresie. Jednakże biegły rewident może wykorzystać wskaźniki finansowe zalecane we wskazówce nr 2²⁰, a także wskaźniki określone przez KNF²¹.

Uwagi końcowe

Ze względu na specyficzne rozwiązania rachunkowości FI, przedmiot ich działania, ryzyko wynikające z zarządza portfelem inwestycyjnym (w tym stosowanie do wyceny aktywów wartości godziwej), należy stwierdzić, że zarówno przegląd półrocznego sprawozdania finansowego, jak i badanie rocznego sprawozdania FI jest złożone i obarczone znacznym ryzykiem. Biegły rewident, dokonując przeglądu oraz badając sprawozdanie finansowe FI, powinien stosować przepisy prawa krajowego i Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej. Jednak obecnie przepisy w bardzo ogólny sposób odnoszą się do badania sprawozdań finansowych FI. Zarówno normy wykonywania zawodu biegłego rewidenta, jak i wskazówki KIBR dla biegłych rewidentów zawierają jedynie ogólne treści i nie dostarczają praktycznych wskazówek do opracowania planu oraz programu badania, nie wskazują także procedur badania uwzględniających charakter działalności FI.

Również Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej nie zawierają szczególnych wytycznych w zakresie badań sprawozdań finansowych instytucji finansowych. Krajowa Rada Biegłych Rewidentów w 2010 roku ogłosi znowelizowaną treść norm i wskazówek dla biegłych rewidentów. Można oczekiwać, że z jednej strony będą one uwzględniać ogłoszoną w 2009 roku nową wersję Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej, a z drugiej strony w bardziej szczegółowy sposób odniosą się do przeglądu i badania sprawozdań finansowych instytucji finansowych.

Literatura

Biuletyn KIBR 2005, nr 61, www.kibr.org.pl.

Rozporządzenie Ministra Finansów z 20 kwietnia 2006 r. w sprawie trybu i warunków pożyczania maklerskich instrumentów finansowych, z udziałem firm inwestycyjnych oraz banków powierniczych, DzU nr 67, poz. 481.

²⁰ Wskazówka KIBR dla biegłych rewidentów nr 2 – załącznik nr 4 zawiera przykładowy wykaz węzłowych wskaźników charakteryzujących działalność i sytuację funduszy inwestycyjnych.

²¹ Por. www.knf.gov.pl.

Rozporządzenie Ministra Finansów z 24 grudnia 2007 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości funduszy inwestycyjnych, DzU 2007, nr 249, poz. 1859.

Ustawa z 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym, DzU nr 157, poz. 1119, oraz 2007, nr 42, poz. 272 i nr 49, poz. 328.

Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2009, nr 152, poz. 1223.

Ustawa z 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych, DzU nr 146, poz. 1546, z późn. zm.

Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, DzU 2009, nr 77, poz. 649.

*dr Elżbieta Izabela Szczepankiewicz
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Wydział Zarządzania
Katedra Rachunkowości
al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań
elzbieta.szczepankiewicz@ue.poznan.pl*

THE FINANCIAL STATEMENT OF THE AS THE SUBJECT OF AUDITING IN INVESTMENTS FUNDS

Summary

The purpose of the paper to determine the essence and rules of assessing the correctness of applying the accounting in investments funds. The essence of external audit its financial statement. The perception of these principles influence on the credibility of information about financial statut and financial result. This article outlines problems in contemporary auditing practice, with particular focus on the process auditing of financial statements. Allowed to identify the most typical but still unsolved problems. These problems are presented in the paper.

Translated by Elżbieta Izabela Szczepankiewicz